

Ammatti: Oklahoman Ulkoilmateatterin teknillinen työntekijä

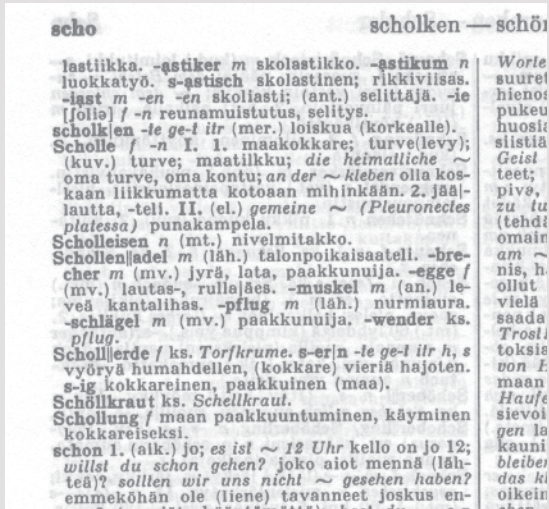
Prahassa elämänsä viettänyt Franz Kafka ei ikinä käynyt Amerikan mantereella. Hän ei myöskään kirjoittanut romaania nimeltä Amerika. Kirjailijan ystävä Max Brod keksi tämän tittelin Kafkan keskeneräiselle romaaniluonnokselle Der Verschollene (Kadonnut mies) ja julkaisi paperit Kafkan kuoleman jälkeen.

Kadonnut mies on 15-vuotias keskikoululainen Karl Rossmann Prahasta, jonka vanhemmat karkottavat Amerikkaan perheen palvelustyön vietettyä pojan ja tultua rasakaaksi. Karl Rossmannin katkonainen taival kuvitteellisessa Amerikassa on jyrkästi aleneva. Alaluisuun saadaan vauhtia nostamalla lähtölavaa: Kafka kieppaa koulupoikansa aluksi huipulle törmäytämällä hänet Amerikan-setään, todelliseen suurkapitalistiin, jo New Yorkin tulliselvityksessä.

Huippujengi edustaa jonkinlaista abstrahoitua eläimellisyyttä, jossa äärimmäinen julmuus ja saaliintavoittelu on jäykistetty ulkopuolisille (joihin lukija kuuluu Rossmannin kaverina) käsittämättömäksi peliksi loukkaamattomine sääntöineen. Pieninkin etikettivirhe on anteeksiantamaton, ja siitä seuraa osakkaiden näkökulmasta ankarin mahdollinen rangaistus: peruuttamaton ulosajo.

Karl Rossmann lingotaan oitis järjestelmän pohjalle. Muutos on niin raju ja äkillinen, että lukijalla menee tovi koko asian ymmärtämiseen. Romahdus on mahdollista siksi, että Kafkan luomassa Amerikassa ei ole jäljellä keskirakennetta laisinkaan, systeemi on lahonnut sisältä ontoksi. Tällaisessa rakennelmassa voit enää vain pudota, ainoa olemassa oleva suunta vie alaspäin.

Pohjan laatu osoittautuu vielä pettäväksi. Korkeat ihanteensa ja elämänuskonsa säilyttävä Karl Rossmann uppoaa joka askeleella syvemälle yhteiskunnalliseen liejuun, joka koostuu työn näännyttämistä eurooppalaisista siirtolaisista, alkoholisteista, pikkurikollisista, prostituoiduista ja kerjäläisistä. Kurjistuva, kuhiseva massa on ahdas, hikinen ja törkyinen,

maaperää allaan mädättävä ja omaa suotaan syventävä. Tämän varsinaisen proletariaatin pikkukihot – poliisit, vahtimestarit, paikallispoliitikot – ovat erottamattomasti samassa imussa mukana, ihmisen funktionensa menettäneitä variksenpelättejä hylkymailla.

Siinä siis Amerikkaa Kafkan malliin. Maailmankirjallisuutta tästä konseptista syntyy siten, että kuvaus on kauttaaltaan vastaansanomatto-

man ja omaperäisen huumorin sekä salaperäisen runollisuuden kyllästämää. Kafkan teos on nerokas parodia kaikkien mahdollisten valtamerten takaisista kaikista mahdollisista Luvatuista Maista. Siksi pidän sitä pätevänä matkaoppaana nyky maailman Amerikan Yhdysvaltoihin. Esimerkiksi sinne.

Max Brodin kokoama laitos päättyy jopa tässäkin yhteydessä merkilliseen katkelmaan värväystilaisuudesta, jossa haetaan työntekijöitä Oklahoman Ulkoilma-teatteriin:

Oklahoman suuri teatteri kutsuu teitä. Se kutsuu teitä vain tänään, vain kerran! Ken nyt laiminlyö tilaisuuden, menettää sen ainiaaksi! Ken ajattelee tulevaisuuttaan, kuuluu meidän joukkoomme! Jokainen on tervetullut! Ken haluaa tulla taiteilijaksi, ilmoittautukoon! Tämä on teatteri, joka tarvitsee jokaista, jokaista paikallaan! Onnittelemme nyt jo jokaista, joka on päättänyt liittyä tähän teatteriin; mutta kiiruhtakaa, jotta teidät ennätetään ottaa vastaan ennen puoltayötä! Kello kahdeltatoista suljetaan eikä sen jälkeen enää ole mahdollisuutta! Kirottu se, joka ei meitä usko!

staa, ttää. (h.t.) ulut- staa yh- -ö-o utua t mit mel- (m. rhty- jst; gung ieden V-- e-I I. la, is- irjp.) perii; kaa- ntyä, tui	(mer.) köysipalmikko, latuska. -schoben 1. (kaiv.) siirtynyt; in der Phase ~ (shk.) vaihe-siirrossa jhk nähden. 2. ~e Waren mustan pörs-sin, laittoman kaupan, *tiskinalaiset tava-rat. verschollen jäljettömiin, tietymättömiin kadonnut, myötämöisin mennyt; (sot.) kadonnut, kateissa; (mer.) kadoksiin joutunut, tietymät-tömissä; (yl.) unohduksiin joutunut, vanhan-aikainen, (lak.) kuolleeksi julistettu; e-n für ~ erklären julistaa kuolleeksi; er ist längst ~ hänestä ei ole kuulunut mitään moniin vuosiin. V~e m -n -n kadonnut (hnk.) V~heit f 0 1. jäljettömiin katoaminen. 2. (mer.) tietymät-töm yy, -issä olo; oletettu tuho (häviö). V~-heitserklärung f kuolleeksi julistaminen. V~-heitsfrist f (mer.) tietymättömyysaika (viime satamasta lähdön ja tuhoutuneeksi julistami-sen välinen aika). Ver schön- (yhd.) ks. V-schönerungs-. v-schon en I. tr 1. säästää, sukoilla, osoittaa sääli(väisyyt-tä) jtk kohtaan. 2. e-n mit elm ~ e-äätää	(v ve v h d l si te -s v. yi hi 0 su (n (k -s -s -l (v (n
--	---	---

Karl Rossmann jonottaa hyväuskoisena muiden nälkäisten ja työttömien seassa ja hänet kiinnitetään alimpaan kastiin, eurooppalaisten keskikoululaisten teknilliseen ryhmään nimellä Neekeri, joksi häntä on kuulemma kutsuttu edellisessä työpaikassa. Pestaustilaisuudessa enkelit puhaltavat torviin korkeilla jalustoilla. Vuorotunnein heidät korvataan piriiksi pukeutuneilla miehillä, joista toiset rummuttavat, toiset soittavat torvimusiikkia.

Juhla-aterian jälkeen värvätyt juoksetetaan junaan, joka on lähdössä Oklahomaan. Juostessaan Karl tekee havaintoja; kellään ei ole edes matkatavaroita: ”Mikä köyhien, epäilyttävien ihmisten joukko tässä olikaan koolla ja miten hyvin heidät silti otettiin vastaan ja huollettiin?”

Minne tässä oikein ollaan menossa? Keskitysleirille? Skientologien koulutukseen? Disneylandiin?

Kafka vaikenee. Mutta hänen esittämänsä kulumaton arvoitus haastaa yhä uudet joukot silmien, olkavarsien, sormien, aivojen ja sydämen yhteistyöhön: lukemaan. Ahdistuneena ja hymyssä suin. Siinä olotilassa on jotain viehättävää, se tuntuu elämältä.